

Қазіргі қауіптер туралы Пугваш жазбасы

2022 жылғы 23 маусым

Қазіргі жаһандық жағдай өте қауіпті. 1962 жылғы Кубалық зымыран дағдарысынан бері бізде мұндай қауіпті орта болған емес. Бірақ Кубалық зымыран дағдарысы 13 күнге созылғанымен, қазіргі жағдай 2022 жылдың ақпанынан бері 100 күннен астам уақытқа созылды.

Әрине, қазір басты мәселе – Украинадағы соғыс. Бұл соғыстың көптеген себептері бар. Қазіргі Украина мен Ресей арасындағы қарым-қатынастардың тарихы бірнеше ғасырлық және өте күрделі. Жақында Украинаның шығыс бөлігіндегі (Донбастағы) сепаратистік қозғалыспен бірге орыс және украин тілді халықтар арасындағы антагонизм қайта жанданды, онда БҰҰ мәліметтері бойынша 2014 жылдан 2021 жылдың соңына дейін 14 мыңнан астам адам қаза тапқан. 2014 жылы Қырымның Ресейге аннексиялануы Украинада да алаңдаушылық тудырды.

Ресей мен АҚШ арасындағы қырғи-қабақ соғыстың соңында берілген бейресми кепілдіктерге қарамастан, Ресеймен шектесетін көптеген елдерге жеткен НАТО-ның шығысқа қарай кеңеюі де Ресейді алаңдататын маңызды фактор болып табылады. Ресейді «сыртқы ықпал аймағынан» айырылу ғана емес, сонымен бірге өзінің аумақтық тұтастығы да алаңдатып отырғаны анық. Екінші жағынан, 2014 жылғы Украинадағы сайлау басшылықты өзгертті және еуропалық көңіл-күйді күшейтті (Еуромайдан шерулері дәлелдейді). 2014 жылдан 2022 жылдың басына дейін Украинадағы шиеленіс, әсіресе Донбасс аймағында қаза тапқандар саны айтарлықтай өсті.

2022 жылы 24 ақпанда Ресей Украинаға басып кіру туралы шешім қабылдады. Бұл басып алу үшін айтылған мақсаттар уақыт өте өзгерді, Украинада жаңа басшылықты мәжбүрлеуден Донбасс пен Украинаның Қара теңіз жағалауының бір бөлігін басып алуға дейін. Ресейлік мотивтерді түсінуге болады, бірақ бұл, әрине, бұл шабуылды қандай да бір мағынада ақтаудан мүлдем басқаша. Біріккен Ұлттар Ұйымының Жарғысына қол қою арқылы барлық мемлекеттер кез келген басқа мемлекеттің саяси тәуелсіздігі мен аумақтық тұтастығына қарсы күш қолдану қаупінен немесе қолданудан аулақ болуға міндеттенді.

Ресейдің Украинаға басып кіруі, әрине, украин халқы үшін апатты болды. 2022 жылдың 24 ақпанынан бері Украинада қаза тапқан екі жақтан бейбіт тұрғындар мен сарбаздардың санын бағалау қиын; 10 000 бейбіт тұрғындар мен 100 000 сарбаздар деп есептейді. Украина халқы үшін қайғылы оқиғадан басқа, Ресей мен НАТО елдерінің көпшілігі арасындағы шиеленіскен қарым-қатынасқа қатысты алаңдаушылықтар туындады.

Арнайы ойлар:

1. НАТО елдері, әсіресе АҚШ пен Ұлыбритания Украина армиясын белсенді түрде қару-жарақпен қамтамасыз етуде. Бұл қаруды ешқашан Ресей аумағына қарсы қолдануға болмайды деген түсінік болғандықтан, Украинаға қару-жарақтың үздіксіз жөнелтілуі Украина армиясының өз жерінде басқыншылыққа қарсы тұруына мүмкіндік берді, бірақ бұл соғыстың мерзімін ұзартты, Украинаның бірнеше қалаларын қиратып, ауылшаруашылық және өнеркәсіп өнімдерін қысқартып, атом электр станцияларына қауіп төндірді және құрбандар санын көбейтті.
2. Алты миллионнан астам адам көрші елдерге бас сауғалап, Украинаның өзінде көп адам босқынға айналды.
3. Ядролық қаруы бар төрт мемлекет – Ресей, АҚШ, Ұлыбритания және Франция – соғысқа тікелей немесе жанама түрде қатысуда. Егер Еуропадағы шиеленіс күшейе түссе, ядролық қаруды қолдану қаупін жоққа шығаруға болмайды. Бұл бұрын-соңды болмаған апат болар еді. Ядролық тежеу Еуропада соғыстың болмауына жауапты

деп есептелді, бірақ бұл бұдан былай әдеттегідей қабылданбайды. Ядролық қаруды қолдануға қарсы соғыс қимылдарының өршу қаупі айқын және маңызды. Соңы көрінбейді. Шұғыл шешім табу өте маңызды.

4. Украинадағы соғыстың тікелей салдары да айқын: ауыр шайқастар қоршаған ортаны улап, әлемнің көптеген бөліктерін азық-түлікпен қамтамасыз ететін астық дақылдарын жоюда.
5. Жаһандық экономиканың басқа аспектілеріне Украинадағы соғыс қатты әсер етті. Еуропа елдері үшін газ бен мұнай жеткізілімдері күрделі шектеулер астында тұр, көптеген мемлекеттерде инфляция көтерілді және басқа да көптеген жағымсыз салдарлар бар. Қатысушы барлық елдер осы соғыстың жаһандық әсерін жою үшін бірлесіп жұмыс істеуі керек.

Тәуекелдер, өкінішке орай, Украинадағы соғыстың тікелей салдарымен ғана шектелмейді. Иранның ядролық келісімі (JCPOA) іс жүзінде жойылды және бұл Иранның ядролық бағдарламасын одан әрі дамытуға итермелейді. Израильдің не істейтіні де қатты алаңдатады. Минск келісімдерінің орындалмауын ескере отырып, бұрын ядролық қарудан бас тартқан елдер екінші ойға оралуы мүмкін, ал осал сезінетіндер келісім бойынша міндеттемелері туралы екі рет ойлануы мүмкін. Оңтүстік Корея мен Жапонияда ұлттық ядролық әлеуетті жақтаушылар көбейе бастады.

Солтүстік-Шығыс Азиядағы Корея, АҚШ және Жапония арасындағы әскери әрекеттер де алаңдаушылық тудырады. КХДР ядролық қаруға ие болу оның қауіпсіздігін арттырды деуге негіз таба алады. Қытай, АҚШ және Тайваньға қатысты жағдай да өте алаңдатарлық. Қатысушы тараптардың әрекеті мен риторикасы сендірер емес.

Украинадағы соғыс басқа ядролық қауіп-қатерлерді шектейді және бұл да апаттың маңызды рецепті болып табылады. Біріккен Ұлттар Ұйымының Жарғысына, көпжақты және екіжақты шарттарға және басқа да келісімдерге негізделген қауіпсіздіктің тұтас архитектурасына қауіп төніп тұр.

Бейбітшілік пен қауіпсіздік ортақ игіліктер: бәрі бірдей сезінбесе, ешбір ел өзін қорғаулы және қауіпсіз сезіне алмайды.

Бүкіл Пугваш қауымдастығы мүмкіндігінше жұмыс істеуі керек:

- a. Қазіргі ядролық қауіптер туралы барынша кең хабардар болуға және түсінуге ықпал ету;
- b. Әртүрлі тараптардың заңды қауіпсіздік мәселелерін ескере отырып, ақылға қонымды ымыраға келу және әртүрлі аймақтық әртүрлілікті құрметтеу арқылы әсіресе Украинадағы соғыстың аяқталуына ықпал ету. Соғыс қаруды әрі қарай тасымалдаумен емес, сөйлесу және тиімді келіссөздер жүргізу арқылы шешіледі;
- c. Маңызды келіссөздер жүргізуге және халықаралық көмекпен қираған елді қалпына келтіруді бастауға мүмкіндік беретін Украинадағы шұғыл атысты тоқтатуды қолдау;
- d. JCPOA қалпына келтіруге барлық мүмкін тәсілдермен қолдау көрсету;
- e. Екі түрлі саяси жүйесі бар бір елдің схемасын сақтау үшін Қытай, Тайвань және басқа елдер арасындағы диалогты жеңілдету;
- f. Оңтүстік және Солтүстік Корея арасындағы диалог пен ықтимал ынтымақтастық үшін жұмыс жасау.

Бұл оңай міндеттер емес, бірақ біз ядролық қауіп дерексіз алаңдаушылық емес, бүкіл халықаралық қауымдастыққа әсер ететін күрделі мәселе екенін күн сайын есте ұстауымыз керек.

Серхио Дуарте, Президент
Паоло Котта Рамузино, Бас хатшы